

## Jeremia 19

1 Zo zegt de HEERE: Ga een aarden pottenbakkerskruik kopen, en neem enkelen van de oudsten van het volk en van de oudsten van de priesters mee.

2 Ga uit naar het dal Ben-Hinnom, dat bij de ingang van de Schervenpoort ligt, en predik daar de woorden die Ik tot u spreek,

3 en zeg: Hoor het woord van de HEERE, koningen van Juda en inwoners van Jeruzalem. Zo zegt de HEERE van de legermachten, de God van Israël: Zie, Ik ga onheil brengen over deze plaats, zodat bij ieder die het hoort, zijn oren zullen tuiten,

4 omdat zij Mij verlaten hebben, deze plaats van Mij vervreemd hebben, en reukoffers gebracht hebben aan andere goden, die zij niet gekend hebben, zij, hun vaders en de koningen van Juda. Zij hebben deze plaats gevuld met bloed van onschuldigen.

5 Zij hebben de hoogten van de Baäl gebouwd om hun kinderen met vuur te verbranden als brandoffers voor de Baäl, wat Ik niet geboden en niet gesproken heb, en in Mijn hart niet is opgekomen.

6 Daarom, zie, er komen dagen, spreekt de HEERE, dat deze plaats niet meer genoemd zal worden Tofet en het dal Ben-Hinnom, maar Moorddal.

7 Ik zal de plannen van Juda en Jeruzalem in deze plaats verijdelen. Ik zal hen doen vallen door het zwaard vóór hun vijanden en door de hand van hen die hen naar het leven staan. Ik zal hun dode lichamen als voedsel geven aan de vogels in de lucht en aan de dieren op de aarde.

8 Ik zal deze stad maken tot een verschikking en tot een aanfluiting. Ieder die er voorbijtrekt, zal zich ontzetten en van afschuw sissen over al haar wonden.

9 Ik zal hun het vlees van hun zonen en het vlees van hun dochters te eten geven. Zij zullen ieder het vlees eten van zijn naaste tijdens de belegering en in de nood waarin hun vijanden en zij die hen naar het leven staan, hen doen verkeren.

10 Dan moet u de kruik stukbreken voor de ogen van de mannen die met u waren meegegaan,

11 en tegen hen zeggen: Zo zegt de HEERE van de legermachten: Zo zal Ik dit volk en deze stad stukbreken, zoals men een pot van een pottenbakker stukbreekt, zodat die niet meer hersteld kan worden. Men zal hen in Tofet begraven, omdat er geen andere plaats om te begraven is.

12 Zo zal Ik doen met deze plaats, spreekt de HEERE, en met zijn inwoners, om deze stad te maken als een Tofet.

13 De huizen van Jeruzalem en de huizen van de koningen van Juda zullen even onrein worden als de plaats van Tofet, met alle huizen waar zij op de daken ervan reukoffers hebben gebracht aan heel het leger aan de hemel en plengoffers hebben uitgegoten voor andere goden.

14 Toen Jeremia van Tofet kwam, waarheen de HEERE hem had gezonden om te profeteren, ging hij in de voorhof van het huis van de HEERE staan en zei tegen heel het volk:

15 Zo zegt de HEERE van de legermachten, de God van Israël: Zie, Ik ga over deze stad, en over al haar steden, al het onheil brengen dat Ik tegen haar uitgesproken heb, omdat zij halsstarrig waren door niet te luisteren naar Mijn woorden.

### **Jeremia moet van God iets tegen de oudsten zeggen en ze wat laten zien.**

Jeremia had nog wel wat goodwill over maar het lekte weg als water uit een gescheurde regenton. Hij kreeg van God de opdracht om een aarden kruik te kopen en met enkele oudsten – van het volk en van de priesters – de stad uit te gaan. *De oudsten* moeten een soort van bestuurslaag gevormd hebben. De groep bestond uit vertegenwoordigers van het volk en van de priesters. Het waren

hopelijk verstandige mensen die bij verschil van inzicht partijen bij elkaar konden brengen en recht konden doen. Het lijkt er op dat de HEERE via *de oudsten* het volk en de priesters wil bereiken. Jeremia vraagt natuurlijk niet *enkele* oudsten mee, maar toen puntje bij paaltje kwam was niet iedere oudste komen opdagen. Ze gaan mee maar niet van harte, zo lijkt het. God heeft dit al ingecalculiseerd. Jeremia 19:1 *Zo zegt de HEERE: Ga een aarden pottenbakkerskruik kopen, en neem enkelen van de oudsten van het volk en van de oudsten van de priesters mee.* Feitelijk weten ze niet wat er gaat gebeuren. Het is namelijk onbekend wat Jeremia daar gaat zeggen namens God. ‘Wat gaat u daar doen dan? Wat gaat u zeggen namens God’, zullen ze hem gevraagd hebben. En Jeremia zal zoiets geantwoord hebben als ‘dat hij dat ook nog niet wist.’ De HEERE had namelijk gezegd in Jeremia 19:2 *Ga uit naar het dal Ben-Hinnom, dat bij de ingang van de Schervenpoort ligt, en predik daar de woorden die Ik tot u spreek.* Dit zal voor sommige oudsten de doorslag hebben gegeven om niet te gaan. Anderen gaven de profeet het voordeel van de twijfel. De indruk bestaat dat men het wel een beetje beu werd om er elke keer van langs te krijgen. Maar – zo zullen sommige oudsten overwogen hebben – wat kan God ons verwijten bij de Schervenpoort en het Hinnomdal? Het heet niet voor niets *de Schervenpoort*. De poort, die naar het dal Hinnom leidt vormt de ingang van een grote vuilnisbelt waar het volk zijn afval weggooit tussen de scherven van gebroken aardewerk. Was het dal Hinnom – nog niet zo lang geleden het voorwerp van Gods boosheid – niet verontreinigd door koning Josia? Inderdaad. In dat dal werden een paar jaar daarvoor nog kinderoffers gebracht aan de god Moloch. Daarmee had Juda de woede van God over zich heen gehaald maar Josia had dat heiligdom van Moloch voorgoed verontreinigd door de beenderen van de priesters uit te strooien over het altaar en het heiligdom in Tofet en Hinnom. 2 Koningen 23:10 *Josia verontreinigde ook Tofet, dat in het dal Ben-Hinnom lag, opdat niemand zijn zoon of dochter voor de Molech door het vuur liet gaan.* Het is goed denkbaar dat de oudsten met Jeremia megingen omdat ze dachten dat er geen bloed uit zou vloeien. Maar ze hadden het bij het verkeerde eind. De HEERE pakt fors uit. Misschien heeft de HEERE de oudsten op deze manier verleid iets te doen wat ze – als ze zich van tevoren hadden gerealiseerd wat er zou gebeuren – nooit hadden gedaan. De indruk bestaat dat men het wel een beetje gehad heeft met Jeremia. De sympathie die er mogelijk geweest is voor Jeremia was feitelijk al omgeslagen in antipathie.

### Het Hinnomdal



**De HEERE heeft het helemaal gehad met Juda en Jeruzalem.**

Vraag is wel: ‘Hoe kan de HEERE – over een plek die verontreinigd is en waar kennelijk geen

kinderoffers meer worden gebracht – zo boos blijven?’ Er worden vrijwel zeker geen kinderooffers meer gebracht. De plek is door koning Josia verontreinigd met de dode menselijke resten. Dat lijkt een afdoende maatregel. Ook beschuldigt de HEERE de bevolking er niet van dat het op dat moment nog speelt; iets wat blijkbaar wel gezegd kan worden van de huizen in Jeruzalem waarvan het platte dak dient als offerplaats. Jeremia 19:13 *De huizen van Jeruzalem en de huizen van de koningen van Juda zullen even onrein worden als de plaats van Tofet, met alle huizen waar zij op de daken ervan reukoffers hebben gebracht aan heel het leger aan de hemel en plengoffers hebben uitgegoten voor andere goden.* De HEERE spreekt vervolgens – niet voor niets – de verwachting uit ‘dat die daken zo onrein worden als Tofet.’ Want dan worden daar ook geen offers meer gebracht. Het ene – Tofet = Hinnom – was al onrein gemaakt. Het andere – Jeruzalem – zou volgen. Het oordeel van God grijpt zo diep in binnen de samenleving van Jeruzalem dat men straks van narigheid niet meer weet waar men alle overleden mensen zal moeten begraven. Men zal de stoffelijke overschotten overal in Jeruzalem begraven en zelfs moeten uitwijken naar Tofet en het dal Hinnom. Op die manier zal de hele stad verontreinigd worden. Een ding is duidelijk: stad en land worden door die verontreiniging totaal ongeschikt om nog offers te brengen. Jeremia 19:12 *Zo zal ik doen met deze plaats, spreekt de HEERE, en met zijn inwoners, om deze stad te maken als een Tofet.*

#### **Wierook branden op het platte dak**



#### **Bij koning Manasse ging het fout**

De vraag blijft hoe kan God zo boos zijn en blijven op iets wat feitelijk niet meer gebeurt? Dat is een vraag die je inderdaad bekruipt als je de geschiedenis leest van de laatste koningen van Jeruzalem en Juda. De Bijbel heeft een dader in beeld gebracht. Dan hebben we het over wat koning Manasse heeft gedaan. Die was er namelijk mee begonnen, met die kinderooffers. 2 Koningen 21:6 *Hij liet zijn zoon door het vuur gaan, duidde wolken en deed aan wichelarij. Ook stelde hij dodenbezweerders en waarzeggers aan. Hij deed zeer veel kwaad in de ogen van de HEERE, om Hem tot toorn te verwekken.* De indruk bestaat dat dit ‘de druppel is die de emmer deed overlopen.’ De HEERE de God van Israël heeft onoverkomelijke problemen met geweld, met moord en doodslag. Dit had men overigens kunnen weten. Had God *de eerste wereld* niet vernietigd vanwege het uit de hand gelopen geweld? Genesis 6:11 *Maar de aarde was verdorven voor Gods aangezicht en de aarde was vol met geweld.* Na de zondvloed heeft God juist tegen de uitwassen van geweld *een rechtsregel* gegeven – en daarmee *een rechterlijke macht* ingesteld – die een escalatie van geweld een halt moest toeroepen. Denk aan de regel: ‘oog om oog, tand voor tand en leven voor leven.’ Genesis 9:5,6 *Voorzeker, ik zal vergelding eisen voor uw bloed, voor uw levens. Van de hand van alle dieren zal ik vergelding eisen; ook van de hand van de mens, van de hand van ieders broeder, zal ik vergelding eisen voor het leven van de mens. Vergiet iemand het bloed van de mens, door de mens zal diens*

*bloed vergoten worden; want naar het beeld van God heeft Hij de mens gemaakt. Tegen het eind van 2 Koningen klinkt nogmaals en even fel het verwijt van de HEERE tegen het geweld. 2 Koningen 21:16 *Bovendien vergoot Manasse heel veel onschuldig bloed, totdat hij Jeruzalem daarmee vervuld had, van het ene einde tot het andere einde, afgezien van zijn andere zonde, waarmee hij Juda deed zondigen, door te doen wat slecht was in de ogen van de HEERE.* Dat God dit niet is vergeten blijkt verderop in het boek 2 Koningen waarbij een harde aanpak van Juda en Jeruzalem door de naburige volken wordt herleid tot de overtreding van Manasse. 2 Koningen 24:3,4 *Ja, naar het bevel van de HEERE gebeurde dit in Juda, om hen van voor Zijn aangezicht weg te doen vanwege de zonden van Manasse, vanwege alles wat hij gedaan had, en ook vanwege het onschuldig bloed dat hij vergoten had – hij had Jeruzalem met onschuldig bloed gevuld. Daarom wilde de HEERE geen vergeving schenken.**

### **Kinderoffers**

Misschien heeft iemand wel eens wat meewarig gekeken naar Dhr. Doornbos, oud directeur van de EO met zijn campagne tegen abortus. Die man blijft daar maar tegen ageren. Wellicht moeten we met Jeremia 19 in het achterhoofd erkennen dat de man zeer vermoedelijk een profetisch inzicht heeft. Daar waar de meest kwetsbaren van de samenleving – de ongebornen kinderen – niet meer beschermd worden door het recht, daar zit vermoedelijk de grootste pijn van God aan onze samenleving. Er zullen best verschillen bestaan tussen kinderooffers en abortus, maar de overeenkomst is dat men eigen geluk en voorspoed voorop stelt en dat dit ten koste mag gaan van het leven van de meest kwetsbare mensen. Daar komt bij dat onze overheid abortus heeft gelegaliseerd tot de 24<sup>ste</sup> week. Het meest kwetsbare menselijke leven wordt – in het prille begin – niet langer wettelijk beschermd. Voor God is dit onaanvaardbaar. Manasse was met zijn kinderooffers ‘de druppel die de emmer deed overlopen.’ Toen al stond bij God het besluit vast om Jeruzalem en Juda te vonnissen met de ballingschap.

### **Kinderoffer vergeleken met abortus**



### **Kinderoffers zijn vreemd aan het Bijbelse geloof**

Dat kinderooffers zich nestelde in het geloof van Gods volk was de HEERE een doorn in het oog. Dat merk je in ons hoofdstuk. Jeremia 19:5 *Zij hebben de hoogten van de Baäl gebouwd om hun kinderen met vuur te verbranden als brandoffers voor de Baäl, wat Ik niet geboden en niet gesproken heb, en in Mijn hart niet is opgekomen.* Als iemand werkelijk aangedaan is dan herhaalt hij of zij zijn geschokte reactie. God heeft ook gevoel. Dat iemand Hem ervan zou kunnen verdenken dat Hij zoiets als *kinderoffers* zou vragen, dat is voor God een grote schok. De HEERE reageert als volgt in Jeremia



19:5 *wat Ik niet geboden en niet gesproken heb, en in Mijn hart niet is opgekomen.* Letterlijk zegt de HEERE dat Hij dit nooit geboden heeft. Hij heeft het nooit gezegd. Het zou nooit bij God opgekomen zijn. En toch doen de mensen dit. Voor God is het schokkend dat Hij – Hij de HEERE Die zo'n moeite heeft met geweld – er voor wordt aangezien dat Hij kinderoffers geïnitieerd zou hebben. Hoe komen ze erbij?! De echo van deze geschoktheid trilt door in het hele boek Jeremia. Jeremia 7:31 *En zij hebben de hoogten van Tofet gebouwd, die in het dal Ben-Hinnom zijn, om hun zonen en hun dochters in het vuur te verbranden. Dat heb Ik niet geboden en is niet in Mijn hart opgekomen.* Tenslotte resoneert het in Jeremia 32:35 *Zij bouwden de offerhoogten van de Baäl, die in het dal Ben-Hinnom zijn, om hun zonen en hun dochters voor de Molech door het vuur te laten gaan, wat Ik hun niet geboden had. En in Mijn hart was het niet opgekomen dat zij deze gruweldaad zouden doen, zodat ze Juda zouden doen zondigen.* Het is niet onbekend waar de kinderoffers vandaan komen. Uit de afgodendienst en de idee dat men aan een god iets moet geven om iets te ontvangen. De godsdienstwetenschap heeft er zelfs een Latijnse term voor *do ut des = ik geef opdat gij geeft.* Geeft men heel veel aan een god dan zou men er ook op kunnen rekenen veel terug te krijgen. Iets hiervan klinkt ook op uit de woorden die de HEERE via profeet Micha het volk tegenwerpt in Micha 6:6,7 *Waarmee zal ik de HEERE tegemoet gaan en mij buigen voor de hoge God? Zal ik Hem tegemoet gaan met brandoffers, met eenjarige kalveren? Zou de HEERE behagen scheppen in duizenden rammen, in tienduizenden oliebeken? Zal ik mijn eerstgeborene geven voor mijn overtreding, de vrucht van mijn moederschoot voor de zonde van mijn ziel?* Het mag duidelijk zijn dat de HEERE hier niets mee te maken wil hebben. Het is immers niet onduidelijk wat God wil. Dat vertelt de HEER vervolgens via Micha aan het volk. Micha 6:8 *Hij heeft u, mens, bekendgemaakt wat goed is. En wat vraagt de HEERE van u anders dan recht te doen, goedertierenheid lief te hebben en ootmoedig te wandelen met uw God.*

#### **Zo zegt de HEERE**



#### **Persoonlijke bekering is nog wel mogelijk ook als het vonnis vaststaat.**

In het begin kun je bijna niet geloven dat het besluit van God – over de verwoesting van Jeruzalem – al bij Manasse vaststaat. Want God schenkt Manasse persoonlijk vergeving voor wat hij allemaal aan afgoden en misbruiken in de godsdienst van Israël inbracht. 2 Kronieken 33:12,13 *Maar toen Hij hem benauwde, trachtte hij het aangezicht van de HEERE, zijn God, gunstig te stemmen; hij vernederde zich diep voor het aangezicht van de God van zijn vaderen, en bad tot Hem. En Hij liet Zich door hem verbidden, verhoorde zijn smeekbede, en bracht hem terug in Jeruzalem, in zijn koninkrijk. Toen erkende Manasse dat de HEERE God is.* Het wil maar moeilijk tot ons doordringen dat het – ondanks het herstel van de relatie van God met Manasse – toch over en uit is met Jeruzalem en Juda. Temeer omdat de HEERE Zijn volk blijft aanspreken op hun fouten en wij in de veronderstelling verkeren dat

zij hun leven kunnen redden wanneer zij zich bekeren. Feit is dat koning Manasse te ver is gegaan. Hij is een weg opgegaan waarvan geen terugkeer mogelijk is. Bij Manasse – met zijn kinderofters – was de geest uit de fles. De koning komt terug op zijn daden, maar die geest krijg je er niet meer terug de fles in. Bij de HEERE stond het vonnis vast. De HEERE refereert verschillende malen aan de overtreding van Manasse als point of no return.

#### **De reformatie onder koning Josia kon geen werkelijk herstel brengen.**

Wij moeten toegeven dat zelfs de reformatie onder koning Josia – niet als uitkomst – een herstel van verhoudingen zou kunnen hebben. Dat heeft de HEERE feitelijk nergens gesuggereerd. Toch was die bekering van Josia er wel en hij was niet zonder waarde voor die man en voor de mensen van zijn tijd. Het is een teken van Gods goedheid dat Hij – ondanks het feit dat de termijn van bekering feitelijk verlopen lijkt – de mensen nog laat waarschuwen. De HEERE probeert langs de weg van pijnlijke ingrepen hen op andere gedachten te brengen. Persoonlijk kan dit bij deze en gene nog een gunstig effect hebben voor het leven na dit leven, ook al heeft het geen effect op de loop van de geschiedenis.

#### **In het boek Openbaring blijft de HEERE waarschuwen.**

In het boek Openbaring is de HEERE – hoewel het tegen de eindtijd loopt – teleurgesteld dat niemand uit de volken zich bekeert. Ook niet wanneer 1/3 van de planeten wordt weggevaagd en zij de voorbodes van het laatste oordeel aan den lijve ondervinden. Openbaring 9:20,21 *En de overige mensen, die niet door deze plagen werden gedood, bekeerden zich niet van de werken van hun handen; zij bleven de demonen aanbidden en de gouden, zilveren, koperen, stenen en houten afgoden, die niet kunnen zien, horen of lopen. Ook bekeerden zij zich niet van hun moorden, hun tovenarij, hun ontucht en het plegen van diefstal.* Het zal de HEERE goed gedaan hebben dat Zijn oude volk Israël – dat tegen het eind van de tijd in Jeruzalem woont – voor een deel wel bekering kent en gered wordt. Openbaring 11:13 *En op datzelfde uur vond er een grote aardbeving plaats, en het tiende deel van de stad stortte in. En bij die aardbeving werden zeventuizend met name bekende personen gedood. En de overigen werden zeer bevreesd, en gaven eer aan de God van de hemel.* Het lijkt onvoorstelbaar, maar zelfs in de tijd dat volgens het boek Openbaring het laatste oordeel reeds over de wereld is gekomen, klinkt nog steeds het evangelie en de oproep tot bekering. Openbaring 14:6,7 *En ik zag een andere engel, die hoog aan de hemel vloog. En hij had het eeuwige Evangelie, om dat te verkondigen aan hen die op de aarde wonen, en aan elke natie, stam, taal en volk. En hij zei met een luide stem: Vrees God en geef Hem eer, want het uur van Zijn oordeel is gekomen. En aanbid Hem Die de hemel, de aarde, de zee en de waterbronnen gemaakt heeft.* Zie ook Openbaring 16:15 Het boek Openbaring is al 2000 jaar te lezen. De oproepen tot bekering – ook op plaatsen na de voltrekking van het vonnis – zijn evenzovele oproepen tot bekering voordat het te laat is. Mocht iemand tijdens het lezen van de Jeremiapreken of wanneer of waar ook aandrang voelen om zijn zonden te belijden en zijn leven te veranderen: ‘Doe dit en wacht niet tot het te laat is.’ Sommige mensen schijnen te denken dat er altijd nog wel tijd is om zich te bekeren. Maar wie zo denkt zal zeker de boot missen. In de tijd van Israël werd bij Manasse de teerling geworpen en dat terwijl iemand zoals Josia – die met zijn directe omgeving positief stond tegenover de reformatie – nog moest komen. Na Josia zouden nog drie/vier koningen komen en zou het nog 20 jaar duren voordat het feitelijke oordeel losbarstte. Maar het vonnis was al geveld. God heeft koning Josia trouwens laten weten dat zijn bekering effect heeft voor hemzelf, maar dat Gods gedachten over de stad niet zijn veranderd. 2 Koningen 22:18-20 *Maar tegen de koning van Juda, die u gestuurd heeft om de HEERE te raadplegen, tegen hem moet u dit zeggen: Zo zegt de HEERE, de God van Israël: Wat betreft de woorden die u gehoord hebt – omdat uw hart week geworden is en u zich voor het aangezicht van de HEERE vernederd hebt, toen u hoorde wat Ik tegen deze plaats en de inwoners ervan gesproken heb, dat ze tot een verwoesting en vervloeking zullen worden, en omdat u uw kleren gescheurd en voor Mijn aangezicht gehuild hebt – daarom heb Ik u ook verhoord, spreekt de HEERE. Daarom, zie, Ik*

ga u met uw vaderen verenigen en u zult met vrede in uw graf bijgezet worden; uw ogen zullen al het onheil dat Ik over deze plaats ga brengen, niet zien. Daarop brachten zij de koning verslag uit. Het vonnis bleef staan.



De bekering van Paulus

### God herhaalt het vonnis.

Hoewel de oudsten zich misschien wel 'gebruikt' hebben gevoeld, moet *het spreken* en *de profetische handeling* van Jeremia in de ogen van God toch nodig en zinvol geweest zijn. Op de Nederlandse wegen kan men het bord 'herhaling' tegen komen. Waarom plaatst men zo'n bord? Het kan zijn dat een automobilist denkt dat het bord dat hij eerder zag niet langer van toepassing is. Na verloop van tijd is het om die reden goed nog eens te herhalen wat gezegd werd. Feitelijk is de geschiedenis van Jeremia 19 ook een herhaling van zetten. Om welke reden? Het zou kunnen zijn dat de inwoners van Jeruzalem, het volk en de priesters denken dat het allemaal niet zo'n vaart loopt. 'We hebben er niets meer van gehoord', zou de reactie kunnen zijn. Als God niet opnieuw hetzelfde onder de aandacht brengt kan de gedachte postvatten dat het oordeel niet doorgaat. Maar het gaat wel door. De eerste maal bracht de HEERE het onder de aandacht in Jeremia 7:30-33. Feitelijk is Jeremia 19 een herhaling. Kijk en vergelijk de tekst maar eens.

Jeremia 7:30-33 *Want de Judeeërs hebben gedaan wat kwaad is in Mijn ogen, spreekt de HEERE, zij hebben hun afschuwelijke afgoden opgesteld in het huis waarover Mijn Naam is uitgeroepen, zodat zij dat verontreinigen. En zij hebben de hoogten van Tofet gebouwd, die in het dal Ben-Hinnom zijn, om hun zonen en hun dochters in het vuur te verbranden. Dat heb Ik niet geboden en is niet in Mijn hart opgekomen. Daarom, zie, er komen dagen, spreekt de HEERE, dat het niet meer Tofet of het dal Ben-Hinnom zal genoemd worden, maar Moorddal. Men zal in Tofet begraven, omdat er nergens anders plaats zal zijn. De dode lichamen van dit volk zullen tot voedsel zijn voor de vogels in de lucht en de dieren op de aarde, en niemand zal ze schrik aanjagen.*

Jeremia 19:3-7 *en zeg: Hoor het woord van de HEERE, koningen van Juda en inwoners van Jeruzalem. Zo zegt de HEERE van de legermachten, de God van Israël: Zie, Ik ga onheil brengen over deze plaats, zodat bij ieder die het hoort, zijn oren zullen tuiten, omdat zij Mij verlaten hebben, deze plaats van Mij vervreemd hebben, en reukoffers gebracht hebben aan andere goden, die zij niet gekend hebben, zij, hun vaderen en de koningen van Juda. Zij hebben deze plaats gevuld met bloed van onschuldigen. Zij hebben de hoogten van de Baäl gebouwd om hun*

*kinderen met vuur te verbranden als brandoffers voor de Baäl, wat Ik niet geboden en niet gesproken heb, en in Mijn hart niet is opgekomen. Daarom, zie, er komen dagen, spreekt de HEERE, dat deze plaats niet meer genoemd zal worden Tofet en het dal Ben-Hinnom, maar Moorddal. Ik zal de plannen van Juda en Jeruzalem in deze plaats verijdelen. Ik zal hen doen vallen door het zwaard vóór hun vijanden en door de hand van hen die hen naar het leven staan. Ik zal hun dode lichamen als voedsel geven aan de vogels in de lucht en aan de dieren op de aarde.*

De overeenkomst lijkt hem vooral te zitten in het verwijt van kinderoffers. Een zin komt letterlijk overeen: *Daarom, zie, er komen dagen, spreekt de HEERE, dat deze plaats niet meer genoemd zal worden Tofet en het dal Ben-Hinnom, maar Moorddal.* Mochten de oudsten – en daarmee de priesters en de inwoners van Jeruzalem – de indruk hebben dat God dit vergeten was of hier overheen stapte, dan wordt hen bij dezen deze illusie ontnomen. Gods besluit staat vast en dit wordt in aanwezigheid van de oudsten als getuigen nog eens bevestigd.



### **Kinderoffer = Moord**

Het kan maar zo dat kinderoffers voor het gevoel van de mensen behoorden tot religieuze plichtplegingen en niet vereenzelvigd mochten worden met zoiets als *moord*. Moord is een juridisch begrip dat wordt uitgesproken door de rechter wanneer er sprake is van voorbedachte rade en het overtreden van een uitdrukkelijke gebod, zoals het zesde gebod: 'Gij zult niet doodslaan.' De HEERE God maakt er geen geheim van wat het in Zijn ogen is, namelijk *moord*. God wil het dal niet langer Hinnom noemen of Tofet maar *moorddal*. Je merkt hoe de HEERE door de herhaling, maar ook door er een juridische kwalificatie aan te geven het kinderoffer trekt uit de sfeer van de religie en wat normaal toegestaan is. De HEERE maakt het tot *moord* en iets wat Hij niet toestaat; sterker het is iets waar de HEERE niet over heen kan stappen. De kinderoffers zijn de reden dat het vonnis over Juda en Jeruzalem bij God vast is komen te staan. Het is geworden tot iets waar de HEERE niet langer op terug zal komen. Ook niet als het volk zich massaal zou bekeren, wat onder Josia gebeurde.

### **Kinderoffers en abortus**

Om te voelen wat de HEERE hiermee communiceerde met de oudsten in Jeruzalem is het wellicht toepasselijk om datgene wat de HEERE in onze samenleving onder kritiek stelt en onacceptabel vindt – namelijk de abortus – te herhalen. Waar de meest kwetsbaren van de samenleving – de ongeboren kinderen – tot 24 weken niet beschermd worden door het recht, daar zit vermoedelijk de grootste pijn van God aan onze samenleving. De overheid heeft abortus gelegaliseerd dwz wettelijk goedgekeurd. Na zes weken klopt het hartje van een kindje in moeders schoot. Er zullen verschillen bestaan tussen kinderoffers en abortus, maar de overeenkomst is dat men eigen geluk en voorspoed voorop stelt en dat dit ten koste mag gaan van het leven van de meest kwetsbare



mensen. Er worden per jaar 20 á 30.000 abortussen gepleegd. De MH17 – het vliegtuig dat boven de Oekraïne uit de lucht werd geschoten met 200 Nederlanders en 100 buitenlanders aan boord – bracht een schok te weeg in de Nederlandse samenleving. Er worden jaarlijks 100maal zoveel kinderen vermoord in Nederland. Niemand is geschokt. Niemand rouwt. De overheid kijkt een andere kant op. Het ongeboren leven is onder en boven de wet. Manasse met zijn kinderoffers was de druppel die de emmer deed overlopen. Toen al stond bij God het besluit vast om Jeruzalem en Juda te vonnissen met de ballingschap. Zou het besluit van God met betrekking tot het einde van onze samenleving ook al vaststaan? Het zou niet verbazen wanneer ook over onze maatschappij de teerling al geworpen is, ook al zullen er mogelijk nog enkele koning(inn)en komen.

**De herhaling is de moeder van de herinnering.**



**Scherven brengen (niet altijd) geluk.**

Het oordeel staat vast. Een en ander wordt met het Woord van God vastgelegd en met een profetische handeling versterkt. Jeremia moet van God de kruik – die hij bij de pottenbakker gekocht had – stukslaan. Soms wordt door archeologen een kruik aangetroffen in de grond. Zelden is de kruik in zo'n goede staat dat hij nog compleet is. Vaak zie je in musea kruiken waarvan de scherven gelijmd zijn. Soms zijn de ontbrekende delen met wit pleisterwerk gevuld. De kruik, die Jeremia stukslaat is op geen enkele manier meer te lijmen. Jeremia 19:10,11 *Dan moet u de kruik stukbreken voor de ogen van de mannen die met u waren meegegaan, en tegen hen zeggen: Zo zegt de HEERE van de legermachten: Zo zal Ik dit volk en deze stad stukbreken, zoals men een pot van een pottenbakker stukbreekt, zodat die niet meer hersteld kan worden. Men zal hen in Tofet begraven, omdat er geen andere plaats om te begraven is. 'Onherstelbaar', zegt de HEERE. Jeremia slaat het ding zo rigoureuus aan stukken dat er geen herstel meer mogelijk is. Er zal zich iets voordoen wat veel weg heeft van wat Jesaja zegt. Jesaja 30:14 *Ja, Hij zal hem stukbreken als het breken van een pottenbakkerskruik; Hij zal hem verbrijzelen en niet sparen, zodat in zijn gruis geen scherf gevonden wordt om vuur uit de haard te halen of water uit de poel te scheppen.* De HEERE doelt niet vooral op de huizen die in puin worden geslagen. Jeremia 19:11 *Zo zal Ik dit volk en deze stad stukbreken.* De stad ook, maar het gaat misschien wel vooral om de gevolgen die de mensen zullen ondervinden van het beleg van Jeruzalem. Wat wil je na een belegering van twee jaar? 2 Koningen 25:1-3 *Het gebeurde in het negende jaar van zijn regering, in de tiende maand, op de tiende van de maand, dat Nebukadnezar, de koning van Babel, naar Jeruzalem kwam, hij en heel zijn leger. Zij belegerden de stad en bouwden**

er rondom schansen tegenaan. Zo werd de stad belegerd, tot het elfde jaar van koning Zedekia. Op de negende van de vierde maand, toen de hongersnood in de stad zo sterk geworden was dat de bevolking van het land geen brood meer had, werd de stad opengebroken. Zo groot zal de ellende zijn.



**De profeet Jeremia gooit een kruik aan gruzelementen.**

### **Begraven worden in Tofet of het dal Hinnom.**

Wat moet er met een mens gebeuren wil een moeder of vader het eigen kind doden? God kan er niet over uit. Hij stelt de mensen bloot aan dezelfde angst en onbeschrijflijke ellende. Toen kon men anders maar men wilde niet. Straks wil men wel anders, maar men kan het niet. Jeremia 19:9 *Ik zal hun het vlees van hun zonen en het vlees van hun dochters te eten geven. Zij zullen ieder het vlees eten van zijn naaste tijdens de belegering en in de nood waarin hun vijanden en zij die hen naar het leven staan, hen doen verkeren.* Overal zullen de lijken van de inwoners van Jeruzalem worden begraven. Op die manier zal men vrijwel alle plaatsen onrein maken. De stad zal te klein zijn om alle mensen een plek te geven. Men zal uitwijken naar Tofet en Hinnom om de lijken te begraven. Het wordt nog erger. Veel mensen zullen nooit begraven worden maar door de wilde dieren worden opgeruimd. Jeremia 19:7 *Ik zal hun dode lichamen als voedsel geven aan de vogels in de lucht en aan de dieren op de aarde.* Een van de ergste dingen die een Israëliet kan overkomen is dat hij geen ordentelijke begrafenis krijgt. Prediker 8:10 Alleen de gedachte al dat iemands lichaam gewoon op het land blijft liggen en een prooi wordt voor vogels en wilde dieren is onverdraaglijk. Maar begraven te worden in Tofet of het dal Hinnom is nauwelijks te verkiezen, omdat het feitelijk niet anders is dan een vuilstortplaats. Jeremia 19:11 *Men zal hen in Tofet begraven, omdat er geen andere plaats om te begraven is.*

### **Wie had dat gedacht?**

De HEERE verwijst hierbij ook naar mensen die later door de stad zullen trekken of er omheen lopen en het van ver aanschouwen. Die voorbijgangers zullen hun ogen niet kunnen geloven. Ze zullen tussen de tanden fluiten van ontzetting. Het gaat hier waarschijnlijk om niet-Joden. De God van Israël had een grote Naam opgebouwd onder de buurvolken van Israël. Men keek vaak met ontzag naar het volk dat door God was uitgeleid uit het machtige Egypte en een eigen land had gekregen te midden van de Amorieten, de Moabieten, de Ammonieten enz. Onderweg had God Zijn macht laten voelen aan de omliggende gebieden. Die keken hoog op tegen de God van Israël. De buurvolken hadden nooit kunnen denken dat God Zijn volk zo zwaar zou straffen. Buitenlanders zullen nieuwsgierig in Jeruzalem rondkijken. 'Tjonge, jonge zullen zij zeggen, Wat is hier gebeurd?' De verhouding tussen God en Zijn volk moet wel heel slecht geweest zijn. Jeremia 19:3 *en zeg: Hoor het woord van de HEERE, koningen van Juda en inwoners van Jeruzalem. Zo zegt de HEERE van de legermachten, de God van Israël: Zie, Ik ga onheil brengen over deze plaats, zodat bij ieder die het*

*hoort, zijn oren zullen tuiten.* Mozes deed een beroep op God om Zijn volk te sparen en dit was een van zijn argumenten. ‘Wat zullen de mensen er wel niet van zeggen?’ Mozes zegt in Numeri 14:15,16 *Zou U dit volk als één man doden, dan zullen de volken die bij geruchte van U gehoord hebben, zeggen: Omdat de HEERE dit volk niet in het land kon brengen dat Hij hun gezworen had, daarom heeft Hij hen in de woestijn afgeslacht.* Dat idee moet zich diep in het geheugen van het volk hebben genesteld. God zou zo iets nooit doen. Dat is ook waar, maar er zijn blijkbaar grenzen en die grens is Israël gepasseerd. Het maakt God echt niet meer uit wat de mensen er van zeggen. Sterker, het gesis en gefluit van de omstanders gebruikt de HEERE als een bewijs van zijn voornemen om Jeruzalem en Juda tot een puinhoop te maken. Iedereen mag het zien. Niet God blameert zich, maar het volk. *Jeremia 19:8 Ik zal deze stad maken tot een verschrikking en tot een aanfluiting. Ieder die er voorbijtrekt, zal zich ontzetten en van afschuw sissen over al haar wonden.* Laat iedereen het maar zien. Laten wij het ook maar zien. God is een God van liefde, maar Hij laat niet met zich spotten. Wie denkt: ‘God zal dit nooit doen,’ kan zich lelijk vergissen. Voor ons geldt het woord van Psalm 130:4 *Maar bij U is vergeving, opdat U gevreesd wordt.* Alleen wie de Bijbel ernstig neemt en zich bekeert ontkomt aan de komende toorn van God.

### **De oren van wie ervan hoort zullen tuiten.**



### **Jeremia moet overwogen hebben: ‘Dan moet ik het zelf maar doen.’**

Hoe ernstig de situatie ook is we kunnen niet helemaal een glimlach onderdrukken als we Jeremia vervolgens terug – onder de schervenpoort door – richting de voorhof van de tempel zien lopen. *Jeremia 19:14 Toen Jeremia van Tofet kwam, waarheen de HEERE hem had gezonden om te profeteren, ging hij in de voorhof van het huis van de HEERE staan en zei tegen heel het volk:* Dit is vermoedelijk zijn eigen initiatief. God roept hem er nergens toe op om dezelfde boodschap – die hij voor de oudsten van de priesters en van het volk onder de schervenpoort gehouden heeft – nog eens kort samen te vatten op de voorhof van het tempelplein. Waarom Jeremia dit doet? Omdat hij heel goed aanvoelt dat de oudsten dit niet gaan doen. Die gaan dit niet melden. Geen denken aan. Die lopen met gebogen hoofd door diezelfde poort en gaan bij de eerst volgende straat uiteen, ieder naar zijn eigen huis. Ze voelen zich verre van prettig. Zij hebben Jeremia vertrouwen gegeven. Zij hadden ook het idee dat het ditmaal anders zou lopen, maar nu krijgen de collega’s die thuisbleven ook nog gelijk. Honend zullen die vragen; ‘En wat had Jeremia voor jullie?’ Was het ditmaal een vrolijk bericht? Nee, het was verre van vrolijk. De HEERE had het er via zijn profeet nog eens goed ingewreven. Het voelde als zout in de wonde. Dit gingen zij niet vertellen. Wie wil er nu boodschapper zijn van slecht nieuws? Je kunt een grote mond toekrijgen. Ze druipen af. Daar gaan ze, de oudsten. De zogenaamd verstandige mensen. Ze voelen de ogen van hun tegenstanders in hun

rug prikken. Wegwezen. Zij waren er niet bij. ‘Dan moet ik het zelf maar doen,’ zal Jeremia gedacht hebben. Daar loopt hij met grote stappen naar het hol van de leeuw. De tempelvoorhof waar het volk maar ook de mensen die de leiding hebben in Jeruzalem – de priesters, de profeten – te vinden zijn. Kort en krachtig vat Jeremia zijn boodschap nog maar eens samen op het tempelplein. Jeremia 19:15 *Zo zegt de HEERE van de legermachten, de God van Israël: Zie, Ik ga over deze stad, en over al haar steden, al het onheil brengen dat Ik tegen haar uitgesproken heb, omdat zij halsstarrig waren door niet te luisteren naar Mijn woorden.* Jeremia heeft gewoon gelijk. God wilde deze oordeelsaankondiging via de oudsten aan het hart van Zijn volk leggen, maar het gaat niet lukken op deze manier. ‘Als het niet gaat zoals het moet, dan moet het maar zoals het gaat,’ zal Jeremia overwogen hebben. Om die reden ging hij naar de tempelvoorhof en liet daar de boodschap van God horen. Het zal – zo zullen we in het volgende hoofdstuk merken – nog wel een staartje krijgen, maar van Gods kant is er geen kritiek op Jeremia. Hoewel de HEERE Zijn profeet hiervoor niet de opdracht heeft gegeven verzet de HEERE zich niet tegen zijn initiatief.

### **De westelijke (draag)muur van het tempelplein.**



### **De Naam van de HEERE: ‘De HEERE van de hemelse machten’.**

In Jeremia 19 wordt de HEERE driemaal genoemd met de Naam ‘HEERE van de legermachten’.

- Jeremia 19:3 *Zo zegt de HEERE van de legermachten, de God van Israël: Zie, Ik ga onheil brengen over deze plaats, zodat bij ieder die het hoort, zijn oren zullen tuiten.*
- Jeremia 19:11 *en tegen hen zeggen: Zo zegt de HEERE van de legermachten: Zo zal Ik dit volk en deze stad stukbreken, zoals men een pot van een pottenbakker stukbreekt, zodat die niet meer hersteld kan worden.*
- Jeremia 19:15 *Zo zegt de HEERE van de legermachten, de God van Israël: Zie, Ik ga over deze stad, en over al haar steden, al het onheil brengen dat Ik tegen haar uitgesproken heb, omdat zij halsstarrig waren door niet te luisteren naar Mijn woorden. ‘*

De HEERE van de legermachten, deze Naam voor God wordt in het boek Jeremia veel vaker gebruikt, wel 81 keer. Het is feitelijk de Naam waarmee God Zich aan Jeremia en het volk bekend maakt. Waar komt deze Godsnaam vandaan? Deze Naam van God komt voor het eerst voor in het boek 1 Samuël 1:3 *We horen de Naam van de HEERE uit de mond van Elkana. 1 Samuel 1:3 Deze man ging van jaar tot jaar zijn stad uit om zich in Silo voor de HEERE van de legermachten neer te buigen en offers te brengen.* Het is trouwens niet helemaal waar dat we de Godsnaam voor het eerst horen uit de mond van Elkana. Het is zijn vrouw Hanna, die de HEERE aanspreekt met deze Naam op het moment dat ze bidt om een kind. 1 Samuel 1:11 *Zij legde een gelofte af; zij zei: HEERE van de legermachten, wanneer U werkelijk de ellende van Uw dienares aanziet, aan mij denkt en Uw dienares niet vergeet, maar aan*



*Uw dienaar een mannelijke nakomeling geeft, dan zal ik die voor al de dagen van zijn leven aan de HEERE geven, en er zal geen scheermes op zijn hoofd komen.*

#### **De ark van de HEERE van de legermachten.**



#### **De HEERE van de legermachten**

Hoe kan het dat deze Godsnaam pas in die tijd werd uitgesproken? Er lijkt sprake van een verband met de ark en de twee cherubs die de HEERE op Zijn troon omringen en Zijn heerlijkheid bevestigen in het heilige de heiligen. De engelen symboliseren de hemelse legermacht. 1 Samuel 4:4 *Toen zond het volk boden naar Silo, en men bracht vandaar de verbondsark van de HEERE van de legermachten, Die tussen de cherubs troont; en de twee zonen van Eli, Hofni en Pinehas, waren daar met de ark van het verbond van God.* Het blijkt het begin te zijn van een tijd waarin de ark van de HEERE in het leger van Israël betrokken werd in de oorlog met de Filistijnen. Later, veel later wil koning David de ark een plek geven in een voorlopig heiligdom dat in Jeruzalem is opgesteld. Hier zien we opnieuw een bijzonder verbintenis tussen de ark en de cherubs en deze Naam van God. 2 Samuel 6:1,2 *Toen de ark van de HEERE zeven maanden in het land van de Filistijnen geweest was, riepen de Filistijnen de priesters en de waarzeggers, en zij vroegen: Wat zullen wij met de ark van de HEERE doen? Laat ons weten waarmee wij hem naar zijn eigen plaats moeten terugsturen.* De tabernakel maar ook de ark is een afbeelding van hemelse werkelijkheid, die God aan Mozes heeft getoond. Exodus 25:9 (40) *Volgens alles wat Ik u zal tonen, een ontwerp van de tabernakel en een ontwerp van al zijn voorwerpen, zó moet u het maken.* De HEERE wordt bij de ark in het heilige der heilige van de tabernakel op symbolische wijze omringd door cherubs. De profeet Micha die een blik in de hemel vergund wordt, ziet God op de troon zitten omringd door hemelse machten. 1 Koningen 22:19 *Verder zei Micha: Daarom, hoor het woord van de HEERE: Ik zag de HEERE op Zijn troon zitten, en heel het hemelse leger stond bij Hem, aan Zijn rechter- en aan Zijn linkerzijde.* Micha ziet de HEERE en de hemelse machten. De hemelse machten vormen een hemels leger dat voor God strijdt. Jesaja in wiens boek deze Naam van de HEERE – HEERE van de legermachten – 60 keer voorkomt, ziet de HEER op het moment dat hij, Jesaja geroepen wordt in Jesaja 6:3 *De een riep tot de ander: Heilig, heilig, heilig is de HEERE van de legermachten; heel de aarde is vol van Zijn heerlijkheid!* Jesaja roept uit in vers 5 *Toen zei ik: Wee mij, want ik verga! Ik ben immers een man met onreine lippen en woon te midden van een volk met onreine lippen. Mijn ogen hebben namelijk de Koning, de HEERE van de legermachten, gezien.* In Jesaja 13 monstert de HEERE Zijn troepen. Duidelijk is dat Hij alle macht heeft in hemel en op aarde. Jesaja 13:13 *Daarom zal Ik de hemel doen sidderen, en de aarde zal lostrillen van haar plaats om de verbolgenheid van de HEERE van de legermachten, en om de dag van Zijn brandende toorn.* In Jeremia 19 komt deze Godsnaam driemaal voor in verband met de koningen uit het huis van David in Jeruzalem en het a.s. vonnis dat God zal voltrekken over de stad, het koningshuis en de inwoners.

#### **Koning bij de gratie Gods**

In het gebed van koning Hizkia in Jesaja 37 wordt deze Naam van God en Gods koningschap over

deze wereld bevestigd. Jesaja 37:13 en Hizkia bad tot de HEERE: HEERE van de legermachten, God van Israël, Die tussen de cherubs troont, U bent het, U alleen bent de God van alle koninkrijken van de aarde, Ú hebt de hemel en de aarde gemaakt. Nu we het over Gods koningschap hebben. Er lijkt – het koningschap neemt een aanvang in de Samuelboeken – een verband tussen deze Godsnaam en het koningschap (in de lijn) van David. God noemt Zichzelf ook tegenover koning David met deze Naam bij de zogenaamde Nathansbelofte; de belofte van een eeuwig koningschap aan David. 2 Samuel 7:8-16 Nu dan, dit moet u tegen Mijn dienaar zeggen, tegen David: Zo zegt de HEERE van de legermachten: Ik heb u van de schaapskooi vandaan gehaald, van achter het kleinvee, om een leider over Mijn volk te zijn, over Israël. (..) Maar Ik heb u rust gegeven van al uw vijanden. Ook maakt de HEERE u bekend dat de HEERE voor ú een huis zal maken. Wanneer uw dagen voorbij zijn en u met uw vaders ontslapen bent, zal Ik uw nakomeling na u, die uit uw lichaam voortkomt, doen opstaan en Ik zal zijn koningschap bevestigen. Die zal voor Mijn Naam een huis bouwen, en Ik zal de troon van zijn koningschap voor eeuwig bevestigen. Ík zal hem tot een Vader zijn, en hij zal Mij tot een zoon zijn, wat wil zeggen: als hij zich misdraagt, zal Ik hem terechtwijzen met een stok als van mensen en met slagen als van mensenkinderen. Maar Mijn goedertierenheid zal van hem niet wijken, zoals Ik die deed wijken van Saul, die Ik voor uw ogen weggenomen heb. Uw huis en uw koningschap zullen voor uw ogen voor eeuwig vaststaan, uw troon zal voor eeuwig zeker zijn. Overeenkomstig al deze woorden en heel dit visioen, zo sprak Nathan tot David. God belooft aan David dat Hij hem een koningshuis zal schenken en Zijn godshuis zal laten bouwen. David is koning, maar God maakt vanaf het begin duidelijk dat Hij, de HEERE koning is en David koning bij de gratie Gods. Het zal niet toevallig zijn dat de HEERE van de legermachten in Jeremia 19 de koningen in de familielijne van David aanspreekt op hun gedrag. Jeremia 19:3 en zeg: Hoor het woord van de HEERE, koningen van Juda en inwoners van Jeruzalem. Zo zegt de HEERE van de legermachten, de God van Israël: Zie, Ik ga onheil brengen over deze plaats, zodat bij ieder die het hoort, zijn oren zullen tuiten. God houdt de koningen in lijn van David verantwoordelijk. Jeremia 19:4 omdat zij Mij verlaten hebben, deze plaats van Mij vervreemd hebben, en reukoffers gebracht hebben aan andere goden, die zij niet gekend hebben, zij, hun vaders en de koningen van Juda. Zij hebben deze plaats gevuld met bloed van onschuldigen. Het vonnis over het huis van David zal niet voor altijd vernietigend zijn, want hem is een eeuwig koningschap beloofd.

### Koning David

